

Cultuureducatie met Kwaliteit

Doorlopende leerlijn beeldende kunst
Groep 8
Lessenreeks 'verankering'

Deze leerlijn is ontwikkeld door CKC & partners.

Op weg

Informatie over Op weg

Groep 8, lessenreeks 'verankering', vier lessen van 60 minuten

Doel van de lessenreeks:

De leerlingen worden zich bewust van vormverandering en dieptewerking door perspectief. Ze nemen kleurgebruik in de directe omgeving waar en worden zich er bewust van. Ze verbreden en verdiepen hun kleurkennis en kunnen kleuren bewust toepassen om kleur te creëren. De leerlingen geven vorm aan een persoonlijke inhoud in een ruimtelijk werkstuk. Ze geven inhoudelijke en gevoelsmatige betekenis door het gebruik van beeldaspecten en figuratie. De leerlingen kunnen met persoonlijke materialen vormgeven en communiceren over de betekenis van het kunstwerk. In deze lessenreeks werken ze met de volgende materialen en technieken: tekenen, schilderen, boetsen, installatie en assemblage. Beeldaspecten die aan bod komen zijn compositie, kleur, ruimtelijke vorm en expressie. Ze leren werken volgens een richtinggevend creatief proces: ze oriënteren zich op de opdracht, onderzoeken het materiaal, voeren een eigen, creërende opdracht uit en evalueren op hun werk en het werkproces.

Materiaallijst:

Algemeen:	De mogelijkheid om afbeeldingen op het digibord te tonen.
Les 1:	Liniaal, gum, potlood, pastelkrijt of kleurpotloden, A3- en A4-tekenpapier.
Les 2:	Reclamefolders, schoolverf (geel, blauw en donkerrood plus zwart en wit), A3- en A4-tekenpapier, potloden, kwasten, waterbakken, papieren handdoekjes.
Les 3:	Lege petflessen en flesjes in verschillende groottes en vormen (drankjes, gezinsflessen, wasmiddelen, enz.) als mal, lege rollen toilet papier, rollen papieren plakband, rollen huishoudfolie, krantenpapier. Kleisnijdraad, per leerling tot ca.1000 gr zachte fijne chamotteklei of oefenklei, een nat badstofdoekje, droge katoenen lap ca. A3, boetseerhoutjes, satéprikkers, kleiplanken, materialen om textuur in de klei te drukken, stukken verpakkingskarton A4/A5.
Les 4:	Meerdere voorwerpen die in de kindertijd van de leerlingen een rol hebben gespeeld, door leerlingen van thuis mee te nemen na een oriëntatie les over het onderwerp (verzameling autootjes, lego, ander speelgoed, knuffels, lievelingskleding of schoenen die te klein zijn, kinderboekjes, strips, sport of hobby- attributen, plaatjes van je vroegere lievelingsvoedsel of snoep, herinneringen aan plaatsen waar je gewoond hebt, vervoersbewijzen, enz.). Kies per leerling van te voren een plek en/of drager voor de eigen installatie, waar die een tijdje kan blijven staan, bv. plek in de aula, een karton om spullen op te lijmen, schilderdoek, plank, tafel, een schattendoos. Algemeen materiaal voor de groep: karton, tekenpapier, gekleurd papier (transparant en ondoorzichtig), oliepastel, kleurpotloden, scharen, bindgaren, dubbelzijdig plakband, papieren plakband, cellotape, lijm, hamer, spijkertjes. Een camera voor de leerkracht.

Les 1: In de verte

De diepte in	Ruit of vierkant	De straat	Ver weg
--------------	------------------	-----------	---------

In deze les wordt het perspectief behandeld. De leerlingen leren dat ze niet alleen zien wat ze zien, maar vooral ook wat ze weten. Een ruitvorm wordt ervaren als vierkante of rechthoekige vorm.

Les 2: De wijde wereld

Kleurgebruik	Mengen van kleurnuances	Sfeerbeeld	Het werk
--------------	-------------------------	------------	----------

De leerlingen worden zich bewust van het kleurgebruik in het dagelijks leven. Ze gaan met zelfgemaakte kleur(nuances) een opdracht uitvoeren waarbij ze op een bewuste manier kleuren toepassen om een sfeer op te roepen.

Les 3: Uitzicht

Vergezichten	Rollen lappen mallen	Torens	In zicht
--------------	----------------------	--------	----------

De leerlingen boetsen een persoonlijke, fantasierijke toren. De vormgeving en de expressie van de toren verwijzen naar het uitzicht op later: de weg die je kunt kiezen en waar je mogelijk naar toe gaat.

Les 4: Wat ik achterlaat

Rare combinaties	Ding en betekenis	Installatie	Toen en nu en dan
------------------	-------------------	-------------	-------------------

De leerlingen maken een installatie van voorwerpen die in hun kindertijd een rol hebben gespeeld, en/of daarnaar verwijzen. Ze nemen deze mee van huis na een oriëntatie op het onderwerp. Ze maken een interessante en betekenisvolle compositie van hun voorwerpen, vertellen erover en maken foto's.

Deze lessenreeks sluit aan bij de doorlopende leerlijn Cultuureducatie met Kwaliteit in Zoetermeer. Meer informatie over Cultuureducatie met Kwaliteit vind je [hier](#).

De leerlijn beeld is ontwikkeld door CKC & partners en geschreven door Loulou Joolen en Gerart Kamphuis. Neem bij vragen contact op via primair-onderwijs@ckc-zoetermeer.nl.

Op weg – In de verte

Groep 8, lessenreeks 'verankering', les 1

Lesdoel: De leerlingen worden bewust van vormverandering onder invloed van perspectief. Ze leren d.m.v. perspectieflijnen dieptewerking te tekenen.

Benodigde materialen: Liniaal, gum, potlood, pastelkrijt of kleurpotloden, A3- en A4-tekenpapier.

Opdrachten:

De diepte in

Ruit of vierkant

De straat

Ver weg

Introductie:

In deze les wordt het perspectief behandeld. De leerlingen leren dat ze niet alleen zien wat ze zien, maar vooral ook wat ze weten. Een ruitvorm wordt ervaren als vierkante of rechthoekige vorm.

Oriënteren: De diepte in **5 minuten**

Opdracht: Bekijk kunstwerken waarin dieptelijnen (perspectief) te zien zijn ([Van Gogh – Nachtcafé](#) en [Hobbema – Laantje van Middelharnis](#)). Bekijk daarna een kunstwerk waarin een groot verschil waar te nemen is tussen de figuren op de voor- en achtergrond ([Brueghel – Boerenbruiloft](#)).

Reflecteren: Kun je duidelijk diepte zien in kunstwerken? Hoe komt dat? Door de contrasten (kleurcontrast, donker en licht contrast) of door het gebruik van perspectieflijnen? Evenwijdige lijnen lijken in één punt te eindigen. Zie je bewust diepte als je door een straat loopt? Zie je diepte met één oog ook?

Onderzoeken: Ruit of vierkant **15 minuten**

Opdracht: Teken een vierkant van 8 bij 8 cm met potlood en liniaal (dunne lijnen) op een A4-vel (zie bijlagen). Zet midden in dat vierkant een stipje. Gebruik dat stipje als beginpunt voor nog een vierkant van 8 bij 8 cm. Verbind nu de hoeken met lijnen en geef de buitenlijnen dikke contourlijnen. Geef vervolgens de zijkant en de bovenkant een eigen kleur. Je hebt nu een ruimtelijke kubus getekend. Zie je dat de zijkant en de bovenkant een andere vorm hebben (ruitvorm) dan de voorkant (vierkant)? Toch lees je die ruitvorm af als vierkant, want je ziet niet alleen wat je ziet, maar je ziet vooral wat je weet.

Reflecteren: Blijf je toch nog steeds een kubus zien met gelijke zijden? Hoe kan dat? Als je nu naar buiten kijkt, zie je dan dat de huizen ook zo'n vormverandering/vormvertekening te zien geven? Wel eens over een lange weg in de diepte gekeken? De lijnen lijken samen te komen in één punt (verdwijnpunt).

Uitvoeren: De straat **30 minuten**

Opdracht: Teken met potlood en liniaal op A3-tekenpapier (liggend formaat) op 15 cm hoogte een horizontale lijn. Zet in het midden een stipje (verdwijnpunt). Trek vanuit dit stipje naar alle vier de hoeken van je tekenvel met potlood een dunne hulplijn. Zet vervolgens aan de linkerkant op 8 cm van boven een punt. Trek met liniaal en potlood een lijn vanaf dit punt dwars door het verdwijnpunt naar rechtsonder (zie bijlagen, 1). Teken nu links de kopse kant van een huis, maar ook de lange zijkant en het dak. Gebruik de hulplijnen (=perspectieflijnen). Teken rechts een boom (zie bijlagen, 2). Breid je tekening uit met nog meer huizen en bomen. Blijf je perspectieflijnen gebruiken. Zie je dat de huizen en bomen steeds kleiner lijken te worden? Ook ramen en deuren erbij tekenen (maak perspectieflijnen!). Zet als je klaar bent met viltstift een contourlijn om de huizen en de bomen (zie bijlagen 3 t/m 5). Vervolgens de perspectieflijnen weggummen en je tekening inkleuren met pastelkrijt of kleurpotlood (zie bijlage 6). Teken jezelf ergens op deze weg. Let op de juiste verhoudingen. Hoe groot ben je ten opzichte van de huizen?

Reflecteren: Zie je diepte in je tekening? Heb je in de gaten dat de zijkanten van de huizen een vertekende vorm hebben gekregen en helemaal niet rechthoekig zijn? En de bomen, zijn die ook van vorm veranderd?

Evaluëren: Ver weg **10 minuten**

Opdracht: Nabespreken. Wat ging er goed of fout? Welke oplossingen heb je gevonden? Je hebt nu een tekening in perspectief gemaakt. Wat is eigenlijk jouw toekomstperspectief? Waar wil je over een jaar zijn?

Reflecteren: Wie heeft er ramen en deuren bij getekend? Perspectieflijnen gebruikt? En een stoep of reflectielijnen op de weg erbij getekend?

Aanvullende suggesties:

Knip een foto van een huis (driedimensionaal gefotografeerd) uit een tijdschrift. Plak hem op een A3-papier en probeer met je liniaal de perspectieflijnen te tekenen en het verdwijnpunt te vinden op de horizon.

Op weg – De wijde wereld

Groep 8, lessenreeks 'verankering', les 2

Lesdoel: De leerlingen nemen verschillend gebruik van kleuren in onze omgeving waar. Ze passen bewust kleuren toe in een schilderij om sfeer te creëren.

Benodigde materialen: Reclamefolders, schoolverf (geel, blauw en donkerrood plus zwart en wit), A3- en A4-tekenpapier, potloden, kwasten, waterbakken, papieren handdoekjes.

Opdrachten:

Kleurgebruik	Mengen van kleurnuances	Sfeerbeeld	Het werk
--------------	-------------------------	------------	----------

Introductie:

De leerlingen worden zich bewust van het kleurgebruik in het dagelijks leven. Ze gaan met zelfgemaakte kleur(nuances) een opdracht uitvoeren waarbij ze op een bewuste manier kleuren toepassen om een sfeer op te roepen.

Oriënteren: Kleurgebruik	5 minuten
Opdracht: Bespreek verschillend kleurgebruik in reclamefolders van Hoogvliet en één van een brillenwinkel of een bankbrochure. Bekijk bijv. de volgende afbeeldingen: clown (kledingkleuren) t.o.v. politieagent en diverse beroepsuniformen . Kleuren zijn belangrijk. Ze kunnen een signaalfunctie hebben, zoals bij een ambulance of een stoplicht . Ze kunnen sfeerbepalend (felle feestkleuren) of sfeervolgend (stemmig zwart) zijn. Kleuren kunnen een symboolwaarde hebben (rood = liefde, wit = vrede, blauw = trouw, groen = vruchtbaarheid enz.). Of een emotionele waarde (ons eufal, onze vlag).	
Reflecteren: Welke reclamefolder is schreeuwerig of juist serieus van toon? Waarom? Waarom gebruiken banken vaak blauw en grootgrutters graag rood in hun reclamefolders?	

Onderzoeken: Mengen van kleurnuances	15 minuten
Opdracht: Bespreek in het kort de kleurencirkel (zie bijlagen). Welke kleuren versterken elkaar het meest (rood en groen, geel en paars, blauw en oranje)? Welke kleuren zijn koud (blauw, paars, groen) en welke warm (rood, oranje, geel)? De leerlingen krijgen schoolverf (primaire kleuren plus zwart en wit) en twee velletje A4-papier. Op het eerste vel (het mengvel) mengen ze met de primaire kleuren groen, oranje, paars en bruin/zwart. Op het tweede vel (oefenvel) gaan ze kleurproefjes doen waarbij ze ook zwart en wit mogen gebruiken. Laat ze verschillende soorten blauw (blauwgroen, blauwpaars, lichtblauw, donkerblauw) maken. Ook verschillende nuances rood, geel en grijstinten uitproberen.	
Reflecteren: Wat gebeurt er met zwart door een kleur? En mengen met wit? Zwart moet je heel goed doseren, wit geeft meer vrijheid. Wat levert een sterker donkergroen op, meer zwart of meer blauw door groen? Zijn er uitgesproken vrolijke of droevige tinten aan te wijzen op je mengvel?	

Uitvoeren: Sfeerbeeld	30 minuten
Opdracht: Vouw een stevig vel A3-tekenpapier (liggend formaat) door midden en vouw hem open. Teken met potlood of kwast (alleen contourlijnen) de plek waar je <u>nu</u> zou willen zijn (feest, pretpark, eiland, spookhuis). Schilder vervolgens het kunstwerk in, de ene helft met kleuren die het best bij het onderwerp passen en de andere helft met kleuren die er helemaal niet bij passen. Bij beide helften goed nadenken en heel bewust de kleuren kiezen om een bepaalde sfeer op te roepen (spannend, saai, vrolijk, droevig).	
Reflecteren: Zie je duidelijk verschil tussen de twee helften? Welke kant past qua sfeer het best bij het onderwerp? Waarom?	

Evalueren: Het werk	10 minuten
Opdracht: Laat leerlingen bij elkaar het werk bekijken en bespreek er een paar na. Zijn er werken bij met hetzelfde onderwerp (bijv. feest)? Leg ze naast elkaar en bekijk de overeenkomsten en verschillen qua sfeer en kleurkeuze.	
Reflecteren: Hoe is deze opdracht uitgevoerd? Was het moeilijk of makkelijk? Welke problemen en oplossingen? Welk werk vind je het beste geslaagd en waarom?	

Aanvullende suggesties:
Schrijf een opstel over de plek die je hebt gekozen voor je schilderij. Waarom daarheen, hoe kom je er, wat moet je doen om daar te komen, wat gebeurt er of wat zou er kunnen gebeuren?

Op weg – Uitzicht

Groep 8, lessenreeks 'verankering', les 3

Lesdoel: De leerlingen geven op een fantasierijke manier ruimtelijk vorm aan een persoonlijke inhoud. Beeldaspecten dragen bij aan de inhoudelijke en gevoelsmatige betekenis van het werkstuk.

Benodigde materialen: Lege petflessen en flesjes in verschillende groottes en vormen (drankjes, gezinsflessen, wasmiddelen, enz.) als mal, lege rollen toilet papier, rollen papieren plakband, rollen huishoudfolie, krantenpapier. Kleisnijdraad, per leerling tot ca. 1000 gr zachte fijne chamotteklei of oefenklei, een nat badstofdoekje, droge katoenen lap ca. A3, boetseerhoutjes, satéprikkers, kleiplanken, materialen om textuur in de klei te drukken, stukken verpakingskarton A4/A5.

Opdracht:

Vergezichten

Rollen lappen
mallen

Torens

In zicht

Introductie:

De leerlingen boetseren een persoonlijke, fantasierijke toren. De vormgeving en de expressie van de toren verwijzen naar het uitzicht op later: de weg die je kunt kiezen en waar je mogelijk naar toe gaat.

Oriënteren: Vergezichten

5 minuten

Opdracht: Bekijk bekende torens: [torenflat](#), [oude kerk Zoetermeer](#), [Pisa](#), [Eiffel](#). Hoe komt het dat ze verschillend zijn? Bekijk de torens die door kunstenaars zijn gemaakt: [Breugel – Toren van Babel](#), [Frank Porcelijn – Ziggurat I](#), [keramieken toren](#), [Escher – Toren van Babel](#), [Harry Gerritz – Zwarte toren](#), [installatie door kinderen](#), [collage door kinderen](#). Wat voor bijzonders zie je eraan? Wat wilden de kunstenaar laten zien? Hoe hebben ze dat gedaan?

Reflecteren: Heb je wel eens een blokkentoren gemaakt? Hoe hoog? Ben je weleens op een toren geweest, hoe was het uitzicht aan verschillende kanten?

Onderzoeken: Rollen lappen dubbeltjes, mallen

15 minuten

Opdracht: Verpak een leeg rolletje van toilet papier in een stukje folie of krantenpapier. Plak het rolletje met de onderkant op een stukje karton met papieren plakband. Maak er een bedekking omheen van een laagje klei zo dik als je pink: dooreen paar van de volgende dingen te onderzoeken. Probeer je je verpakte rolletje te bedekken met rolletjes/wormpjes klei, of met bolletjes die je platdrukt, of met lappen klei. Probeer een trapje, deurtje, balkonnetje, dakje, of een bruggetje naar het torentje van iemand anders te maken. Maak iets speciaals, apart aan je proeftoren, probeer het uit. Probeer hoeveel raampjes je kunt wagen voor het instort. Onderzoek wat voor textuur je kunt gebruiken. Ga je het met een stempel of handmatig aanbrengen? Onderzoek wat er gebeurt als je de mal weer verwijdert.

Reflecteren: Waarom maken we de bouwsels hol? Wat gebeurt er bij het verwijderen van je malletje als je de rolletjes/lapjes/lappen klei niet goed hebt aangehecht? Waarom mogen er niet teveel gaten in je bouwwerk zitten? Wat voor uitdrukking krijg je als je kenmerken alleen op tekent op je bouwsel?

Uitvoeren: Torens

30 minuten

Opdracht: Maak een persoonlijke fantasierijke toren van klei, met behulp van een mal. De vorm en uitdrukking verwijzen naar je uitzicht op later en de weg die je gaat kiezen en op hoe je op weg gaat. Maak je toren spannend, grappig, stoer, eng, voorzichtig enz. Je klei komt over je mal heen (petfles die je hebt meegenomen). Voor het te droog wordt moet je mal er weer uit, bv. via de onderkant. Als je mal blijft zitten, barst je klei omdat de klei soms wel 10% krimpt bij het drogen en de mal niet kan krimpen. Verpak daarom je mal eerst in huishoudfolie en/of krantenpapier, plak het stevig vast met papieren plakband. Zo blijft je klei niet aan de mal plakken. Werk op een stuk karton, maak je ingepakte mal hier goed aan vast met papieren plakband. Later gaat dat er weer af.

Kies voor een methode van klei opbouwen: bolletjes drukken, rolletjes, lappen klei. Alles wat je maakt wordt minstens zo dik als je pink. Zorg voor goed aanhechten door aandrukken en uitwrijven van de klei. Boetseer het speciale karakter van je toren. Gebruik eventueel propfen kranten als steun en/of stukjes karton als tijdelijke steun. Maak details (trapjes, poortjes, bruggetjes wat je nog meer verzint) met hulp van een boetseerhoutje, gebruik als je wilt textuur om meer uitdrukking te geven. [Voorbeeld](#). Als je helemaal klaar bent, haal je voorzichtig de mal uit je toren. Je kunt de toren dan weer op het karton zetten en laten drogen. Doe dit laatste klusje samen met iemand samen. Geef je toren een titel: "Uitzicht op .....".

Reflecteren: Wat voor toren ga je maken? Wat wil je met je vormgeving laten zien over jouw uitzicht? Hoe hoog, laag, dik, slank, stevig, open, enz. wordt je toren? Wat voor bijzonderheden ga daarvoor aan je toren geven? Op welke manier ga je je toren opbouwen? Wat doe je als je teveel ramen en poorten hebt uitgesneden en je toren dreigt in te zakken als je de mal weghaalt?

Evalueren: In zicht 10 minuten

Opdracht: Bekijk de gemaakte torens, Noem de titel vertel er over wat je met de anderen wilt delen over waar je toren naar verwijst. Bespreek wat je geleerd hebt over de techniek van het bouwen. Vertel hoe je op ideeën van vormgeving voor het speciale karakter bent gekomen. Zien we stevige, luchtige, grappige, gewaagde torens?

Reflecteren: Wat vond je boeiend aan deze opdracht? Wat lastig? Waar ging het bijna mis? Is het gelukt wat je wilde uitdrukken? Wat zou je een volgende keer anders doen?

Aanvullende suggesties:

Bouw torens van gekleurd karton en aanvullende materialen, bv. dopjes, takjes, stokjes, lapjes schelpen, oliepastel.

Op weg – Wat ik achterlaat

Groep 8, lessenreeks 'verankering', les 4

- Lesdoel:** De leerlingen kunnen vormgeven naar aanleiding van persoonlijke beleving en betekenis en daarover communiceren. Ze doen vooronderzoek naar materiaal en opties voor uitvoering.
- Benodigde materialen:** Meerdere voorwerpen die in de kindertijd van de leerlingen een rol hebben gespeeld, door leerlingen van thuis mee te nemen na een oriëntatie les over het onderwerp (verzameling autootjes, lego, ander speelgoed, knuffels, lievelingskleding of schoenen die te klein zijn, kinderboekjes, strips, sport of hobby- attributen, plaatjes van je vroegere lievelingsvoedsel of snoep, herinneringen aan plaatsen waar je gewoond hebt, vervoersbewijzen, enz.). Kies per leerling van te voren een plek en/of drager voor de eigen installatie, waar die een tijdje kan blijven staan, bv. plek in de aula, een karton om spullen op te lijmen, schilderdoek, plank, tafel, een schattendoos. Algemeen materiaal voor de groep: karton, tekenpapier, gekleurd papier (transparant en ondoorzichtig), oliepastel, kleurpotloden, scharen, bindgaren, dubbelzijdig plakband, papieren plakband, cellotape, lijm, hamer, spijkertjes. Een camera voor de leerkracht.

Opdrachten:

Rare combinaties	Ding en betekenis	Installatie	Toen en nu en dan
------------------	-------------------	-------------	-------------------

Introductie:

De leerlingen maken een installatie van voorwerpen die in hun kindertijd een rol hebben gespeeld, en/of daarnaar verwijzen. Ze nemen deze mee van huis na een oriëntatie op het onderwerp. Ze maken een interessante en betekenisvolle compositie van hun voorwerpen, vertellen erover en maken foto's.

Oriënteren: Rare combinaties	5 minuten
Opdracht: Bekijk de installaties van Dan Steinhilber , Tony Cragg , Lustic , Artroom , Chihully , Diary of en Andy Goldworthy (één , twee). Wat voor voorwerpen hebben ze gebruikt? Wat willen ze laten zien? Wat is voor jou een installatie? Bij installaties wordt kunst gemaakt van spullen die daar eerst niet voor bedoeld waren, door er iets origineels en fantasierijks mee te doen, of meerdere spullen interessant bij elkaar te zetten. Het krijgt dan een nieuwe betekenis.	
Huiswerkopdracht: kijk of je thuis voorwerpen en materialen hebt die te maken hebben met je kindertijd. Kies een flink aantal spullen om er op school een installatie van te maken. Hebben de spullen iets met elkaar te maken of juist helemaal niet? Denk na over de vorm waarin je spullen bij elkaar gaat zetten bv. op een karton, een lap voor op je installatieplek? Een doos of kist als etalage? Neem de spullen mee naar school. Als je wilt, mag je met iemand samen de opdracht doen. Dan spreek je af wat jullie thema voor je installatie wordt en wat voor spullen je gaat meenemen.	
Reflecteren: Kun je een installatie maken van boeken? Schoenen? Stoelen? Knuffels? Wat nog meer? Wat voor spullen ga je meenemen? Is het geschikt om over te vertellen? Hoe zorg je dat ik genoeg spullen heb? Waarom zijn twee of drie knuffels niet genoeg voor een knuffelinstallatie? Kies je spullen rond een thema uit je kindertijd (bijvoorbeeld: mijn roze kindertijd, alles voetbal, boeken en nog meer boeken, altijd buiten). Of wil je verschillende soorten dingen tonen? Wat mag met de meegenomen spullen gebeuren? Wil je ze weer heel terugnemen naar huis?	

Onderzoeken: Ding en betekenis	15 minuten
Opdracht: Onderzoek een paar spullen uit je meegenomen verzameling voor je installatie. Zet ze op je ondergrond op verschillende manieren bij elkaar. <ul style="list-style-type: none"> • Een compositie door een willekeurige bv. berg spullen, een rijtje, een stapel. • Een compositie door een systematische ordening met eigen regels bv. op grootte, kleur, tijd, anders • Een compositie door een persoonlijke manier van samenvoegen, met een verhaal, idee erachter.	
Reflecteren: Hoe ziet een willekeurige compositie eruit? Hoe ziet een systematische compositie eruit? Hoe ziet een persoonlijke compositie eruit? Is het spannend, zie je betekenis.? Is er iets interessants te zien aan kleur, vorm, ritme, verhoudingen? Zie je betekenis?	

Uitvoeren: Installatie   30 minuten

Opdracht: Maak van je meegenomen spullen een fantasievolle installatie met een compositie die voor jou betekenis heeft. De installatie is tijdelijk. Na het bespreken en fotograferen wordt alles weer opgeruimd. Als je voorwerpen aan elkaar wilt hechten kan dat (als de eigenaren het daarover eens zijn).

Reflecteren: Wat voor betekenis heeft het materiaal voor je? Welke manier van installeren hoort voor jou bij die betekenis, of bij hoe jij dingen doet en vindt? Heb je nog iets van het aanwezige materiaal nodig om je betekenis te verduidelijken, of om het beeld interessanter te maken? Als je installatie klaar is, maak je er foto's van en stuur ze naar een gemeenschappelijke plek. De leerkracht maakt de foto's, of verzamelt ze om later met de groep terug te kijken.

Evalueren: Toen en nu en dan   10 minuten

Opdracht: Bekijk de installaties en assemblages met de leerlingen. Laat ze erover vertellen en elkaar bevragen. Wat maakt ze spannend, leuk om naar te kijken als beeldend kunstwerk? Kun je aan de installatie zien wat voor betekenis het uitdrukt? Maakt het je nieuwsgierig?

Reflecteren: Laat je de voorwerpen en symbolen in je installatie echt achter je (ergens in je kast, op de rommelmarkt, kringloop)? Op wat voor manier neem je ze toch mee naar de middelbare school?

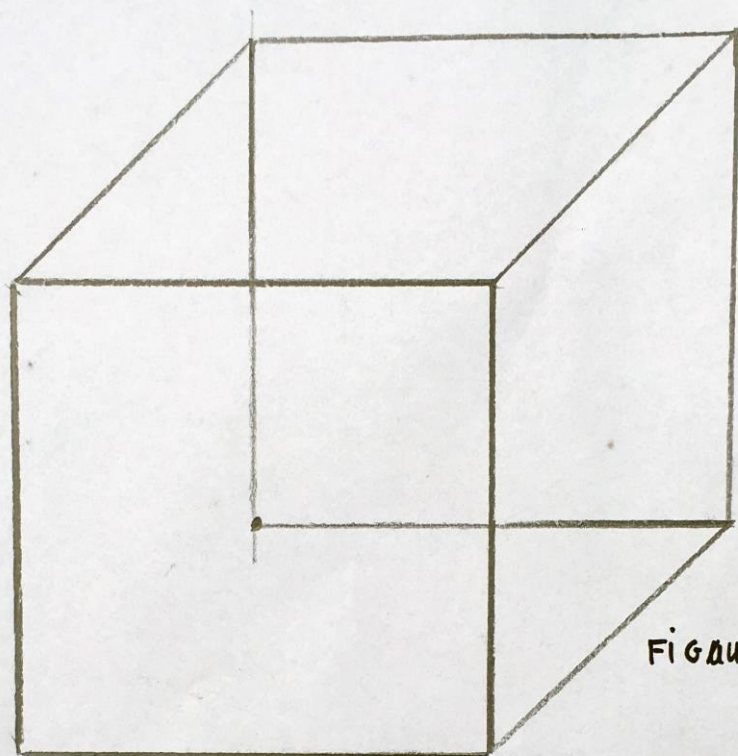
Aanvullende suggesties:

Zorg dat je als nood, thematisch materiaal hebt voor leerlingen die toch geen spullen hebben meegenomen. Ze kunnen met zijn tweeën aan de slag met één van de volgende verzamelingen. Bijvoorbeeld:

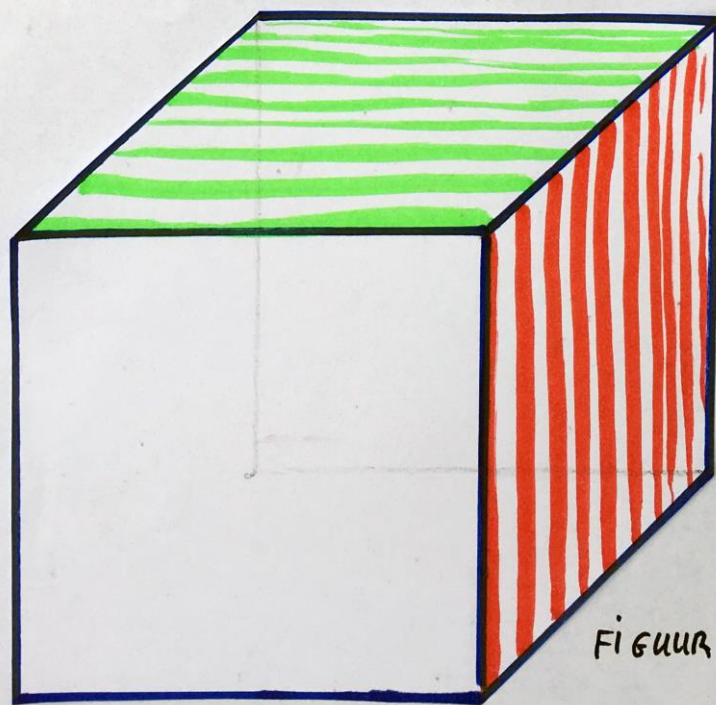
1. Een bak met allemaal kantoor- en schoolspullen.
2. Een doos met allemaal muziekinstrumenten.
3. De gereedschapskist van de school.
4. De inhoud van het keukentje.
5. Een doos met teken- en schilderspullen.
6. Alles wat op en aan en bij de kapstok van de klas ligt en hangt.
7. De inhoud van je eigen schoenenlade.

Je kunt ook al deze voorwerpen verzamelen als je twijfelt over de verzamelhandigheid van je leerlingen. Je kunt de leerlingen de opdracht geven dat al deze spullen heel en schoon moeten blijven en geordend weer terug gaan. Wat compositie betreft kunnen ze alle kanten op. Ze verzinnen er een goed verhaal bij.

Bijlagen – Voorbeeld les 1, onderzoeken

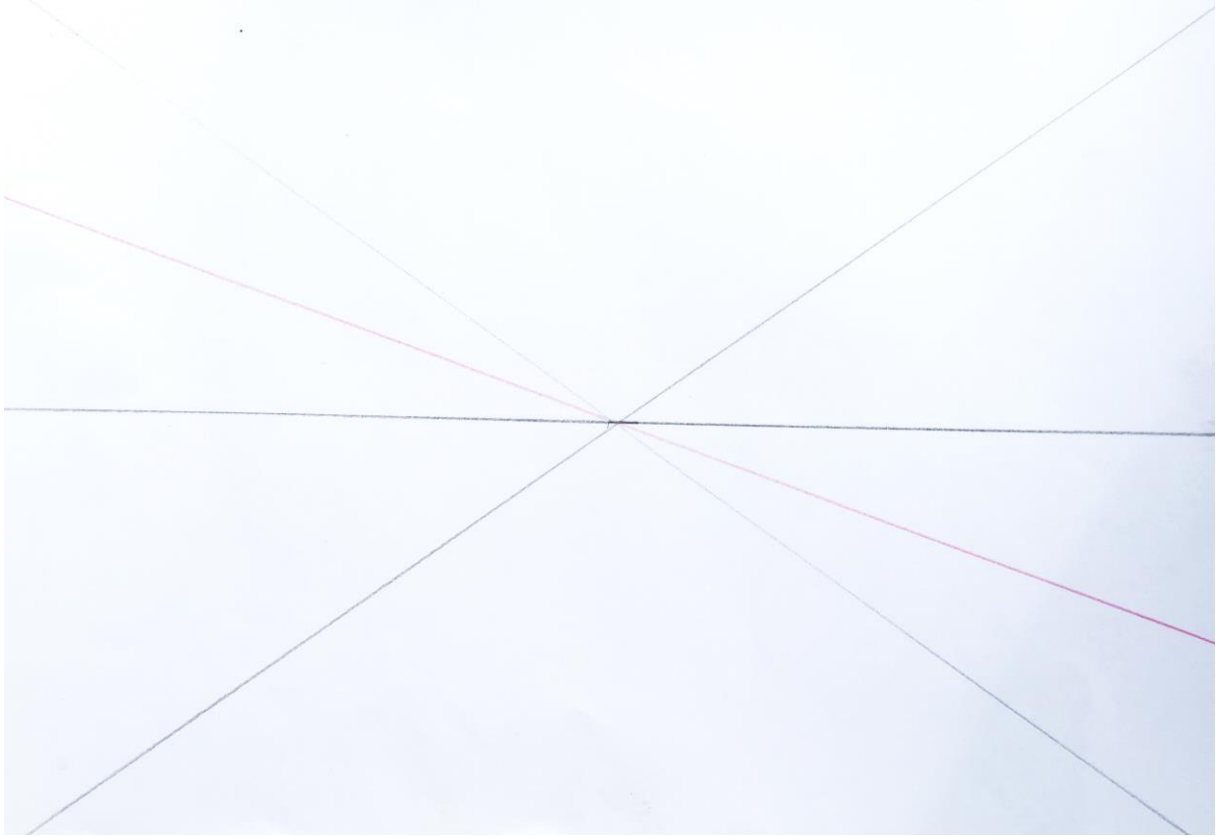

FIGUUR A

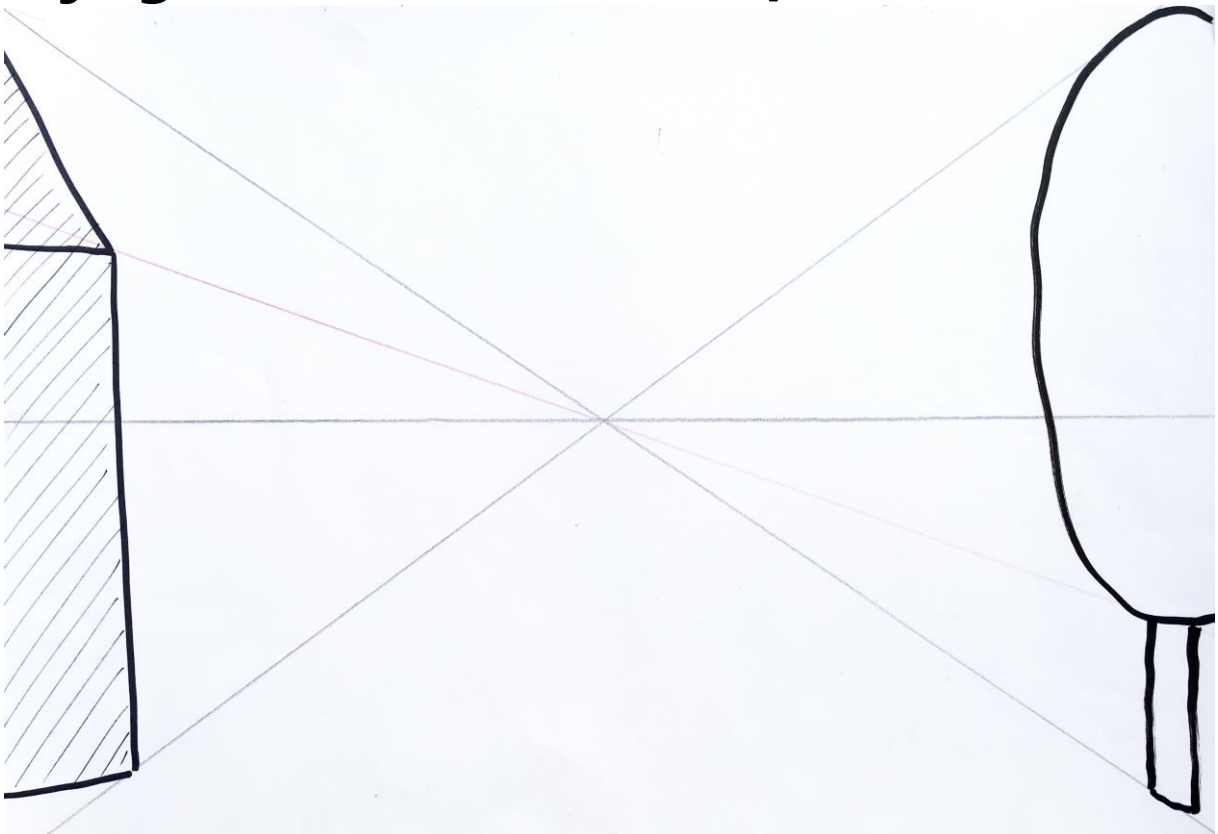

FIGUUR B

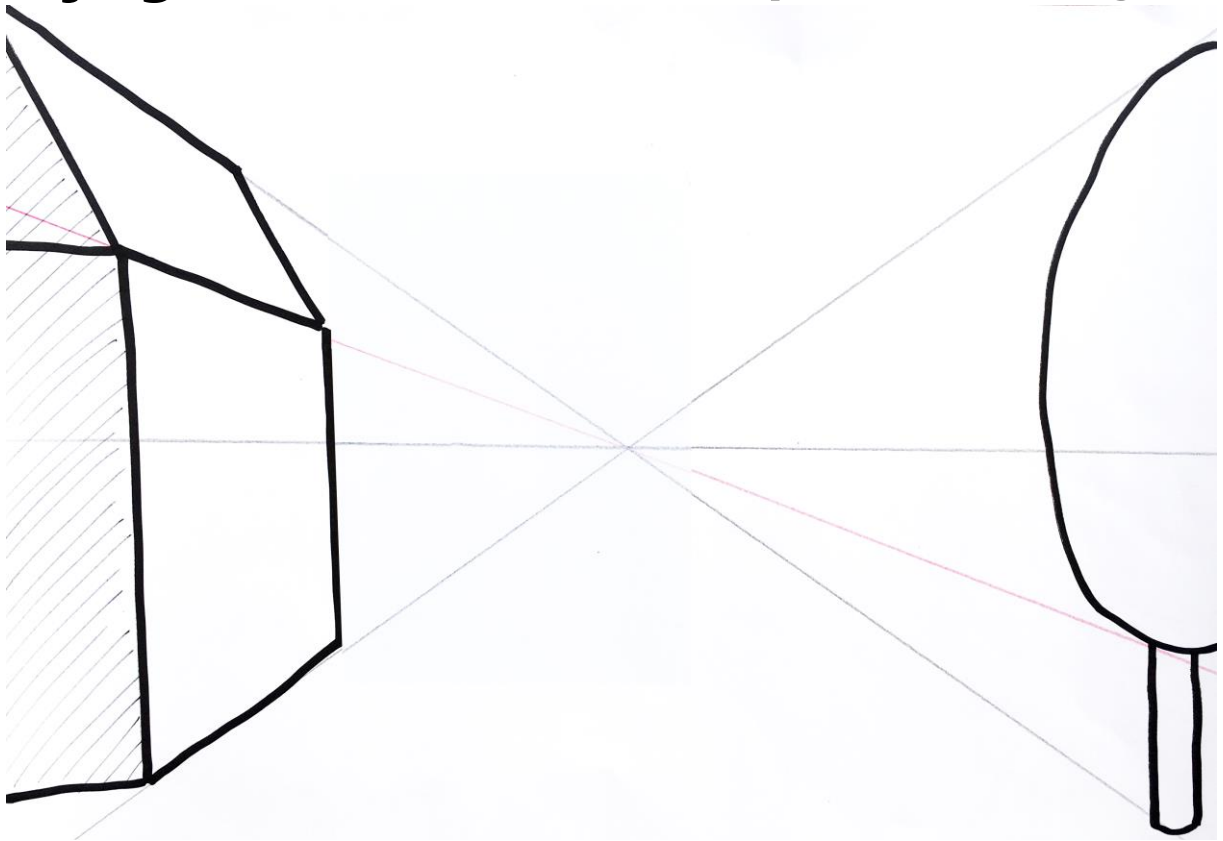
Bijlagen – Voorbeeld les 1, uitvoeren 1

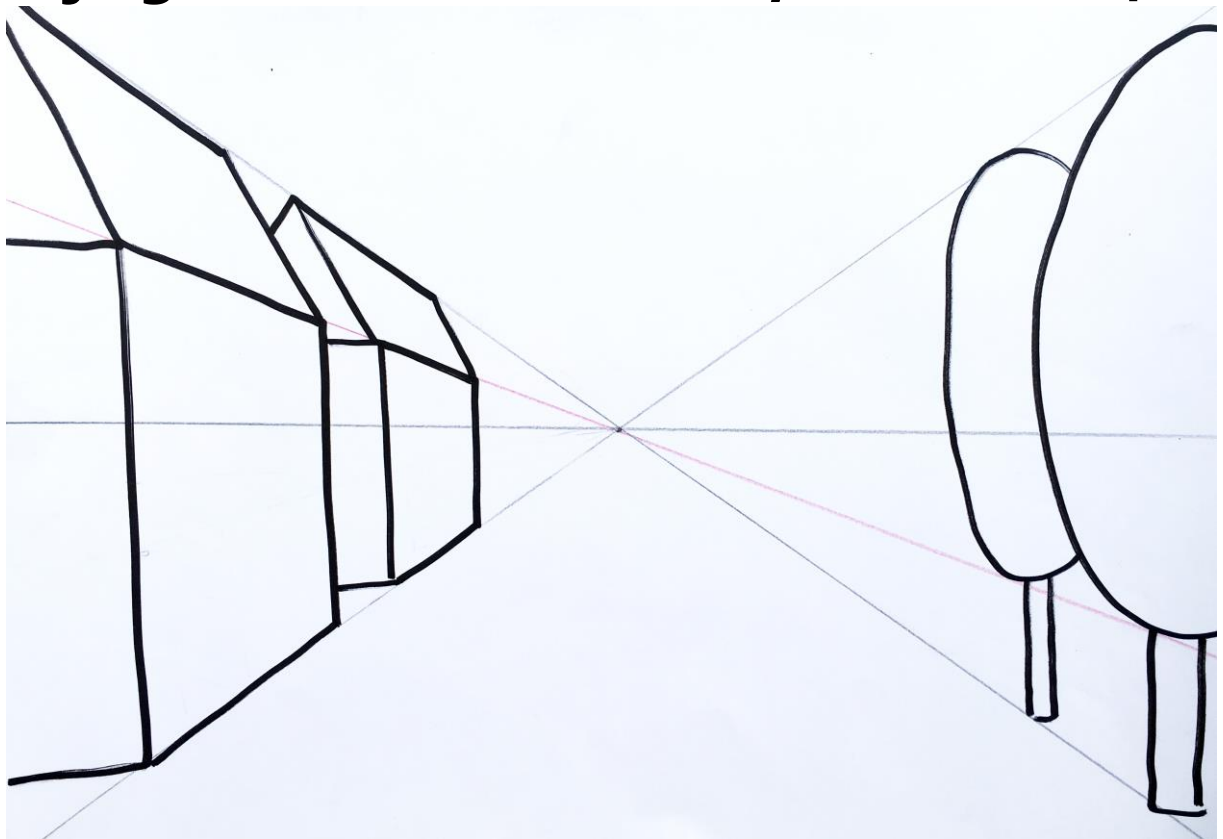
Bijlagen – Voorbeeld les 1, uitvoeren 2

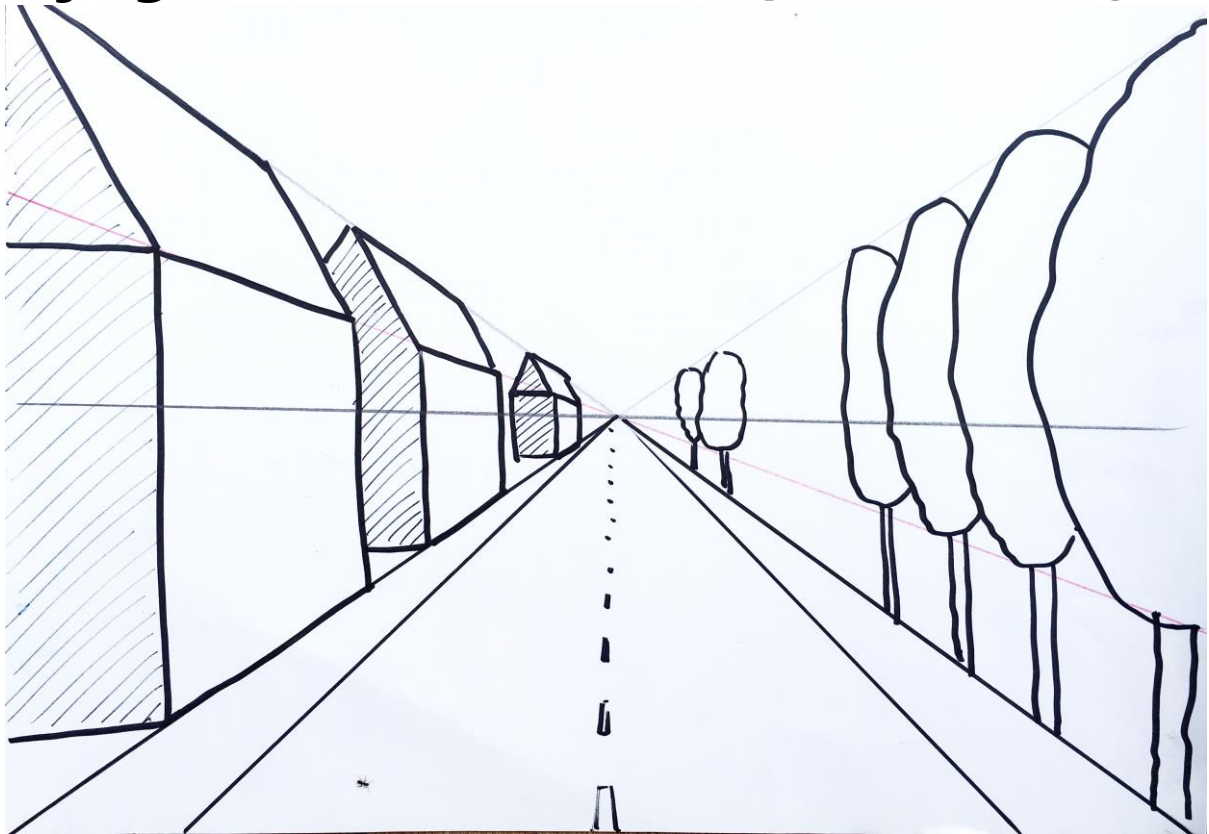
Bijlagen – Voorbeeld les 1, uitvoeren 3

Bijlagen – Voorbeeld les 1, uitvoeren 4

Bijlagen – Voorbeeld les 1, uitvoeren 5

Bijlagen – Voorbeeld les 1, uitvoeren 6

Bijlagen – Kleurencirkel

